

ارزیابی اصول طراحی دانشکده هنر با رویکرد معماری پایدار در جهت ارتقا سرزندگی دانشجویان

زهرا رفیعی ۱ و الهام پورمهابادیان ۲*

۱ دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، گروه معماری، واحد شهرکرد، دانشگاه آزاد اسلامی، شهرکرد، ایران
۲ (* نویسنده مسئول مکاتبات) عضو هیات علمی، گروه معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شهرکرد، شهرکرد، ایران. email: e.pourmahabadian@iaushk.com

چکیده

پایداری و سرزندگی از جمله موضوعاتی است که در طی چند دهه اخیر، مفاهیم کیفی برنامه ریزی شهری و معماری را تحت تأثیر قرار داده است. محیط هایی که از نظر مولفه های کالبدی - فیزیکی، اکولوژیکی، اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی در سطح مطلوبی قرار دارند، به همان اندازه از نظر سرزندگی و پیامدهای مثبت آن یعنی از کیفیت مناسبی برخوردار هستند. اگر دانشگاه را به مانند یک موجود زنده فرض کنیم، این موجود بر ای ادامه حیات به سرزندگی نیازمند است. به همین خاطر نقش اصلی فضاهای دانشگاهی که محلی از اجتماع دانشجویان با تنوع سنی و جنسیتی مختلف بوده و سبب خلق تنوع فعالیتی در میان دانشجویان میشود مبنای ایجاد حس سرزندگی در بستر آنجاست. از سویی دانشگاه ها امکان تدریس و یادگیری هستند که احساسی اجتماعی را در کل و اجزاء خود ایجاد میکنند. نقش دانشکده ها در این است، تا واحدهای کوچک و قانونمندی را برای محققان ایجاد نمایند که از فضاهای اجتماعی به صورت مشترک استفاده نمایند بنابراین کیفیت طراحی این فضاها تأثیر بسزایی بر نحوه آموزش و یادگیری دانشجویان خواهد داشت. باور بنیادین تحقیق بر آن است که بکارگیری اصول معماری پایدار در طراحی دانشکده های هنر موجب ارتقا سرزندگی دانشجویان میشود. علاوه بر آموزش رسمی، یکی از قابلیت های دانشگاه ها ایجاد تعاملات اجتماعی در این فضاها است که امروزه تحقیقات متخصصین را در این زمینه به همراه دارد. این مطالعه، با هدف شناسایی عوامل موثر بر پایداری اجتماعی مکان در فضاهای آموزش هنر در جهت ارتقا سرزندگی دانشجویان، در قالب تحقیقی کالبدی، با تلفیقی از روش توصیفی - تحلیلی و اسنادی به صورت کتابخانه ای صورت گرفته است. نتایج، حکایت از آن دارد که مفاهیم سرزندگی و پایداری اغلب دارای همپوشانی هستند و توجه به مولفه مشترک آن ها در طراحی معماری فضا، به ویژه فضا های آموزشی ما را در ایجاد فضای انسان ساخته بهینه تر، دانشکده های کارا تر یاری میکند.

واژگان کلیدی: معماری پایدار، طراحی، دانشکده هنر و معماری، پایداری اجتماعی، سرزندگی

مقدمه

به خارج کردن آب و دیگر حلال ها از ماده منجمد شده به وسیله تصعید را خشک کردن انجمادی گویند. Freeze drying در دانشگاه ها اماکن تدریس و یادگیری هستند که احساسی اجتماعی را در کل و اجزاء خود ایجاد میکنند. نقش دانشکده ها و فضاهای باز در این است، تا واحدهای کوچک و قانونمندی را برای محققان ایجاد نمایند که از فضاهای اجتماعی به صورت مشترک استفاده نمایند. این فضاها نه تنها عرصه گفتگویی بین تصویر علمی و شکل ساخته شده در سطحی گسترده، بلکه متعهد به ایجاد گفتگویی بین دانشجویان در فضاهای مختلف با یکدیگر است (عظمتی، مظفر، حسینی، صالح صدق پور، ۱۳۹۶). امروزه اعتقاد بر این است که نحوه طراحی فضاهای آموزشی بر میزان بازدهی آموزشی بسیار تاثیر دارد (کشاورز، سهیلی، ۱۳۹۶). اهمیت دادن به فضاهای آموزشی و رعایت اصول و استانداردهای مربوط به آن در طراحی این مراکز منجر به خلق محیطی متناسب با خواسته های روانی دانش آموزان و در نتیجه جامعه میگردد (خان محمدی، ۱۳۹۷). فضای آموزشی که با توجه به مولفه های پایداری اجتماعی طراحی می شود از لحاظ روانشناسی تاثیرات محسوس در روند رشد و پیشرفت دانشجو دارد. نظر به اینکه پژوهش های موجود در زمینه تاثیر پایداری اجتماعی بر سرزندگی کمرنگ می باشد، به نظر می رسد اجرای این پژوهش ضروری است. در این مقاله نگرش عمده ما معطوف به چگونگی تاثیر یکی از ابعاد مهم توسعه پایدار یعنی پایداری اجتماعی در سرزندگی محیط آموزشی است. هدف از این پژوهش توجه به اصول طراحی دانشکده های هنر با توجه به مولفه های پایداری اجتماعی و سعی در برآوردن حس سرزندگی در دانشکده است. لذا با توجه به این مهم سوال زیر مطرح می شود که چطور میتوان با استفاده از مولفه های پایداری اجتماعی دانشکده ای طراحی کرد در جهت سرزندگی دانشجویان؟ یافته های این پژوهش می تواند ما را در ایجاد فضای انسان ساخته بهینه تر، دانشکده های کارا تر و نیز به بیان نظریه های جدیدتر یاری دهد.

۲- پیشینه تحقیق**جدول ۱: جدول پیشینه**

عنوان	هدف	نتیجه	منبع
اصول طراحی فضاهای باز دانشگاهی مبتنی بر سرزندگی خلاق و تعامل اجتماعی از نگاه متخصصان	تأثیر فضاهای توسعه پذیر محیط های دانشگاهی بر پایداری اجتماعی و خلق سرزندگی	با بررسی اطلاعات به دست آمده از میان فاکتورهای اصلی مطلوبیت فضاهای باز محیط های دانشگاهی مشخص شد فضاهای توسعه پذیر و نحوه تاثیر آن از ابعاد مختلف بر میزان اجتماع پذیری در اینگونه فضاها، قابل ملاحظه و بررسی بوده است.	(عظمتی، مظفر، حسینی، صالح صدق پور، ۱۳۹۶)
تأثیر فضاهای توسعه پذیر محیط های دانشگاهی بر پایداری اجتماعی و خلق سرزندگی	پارامترهای مختلف تأثیرگذار بر نقش توسعه پذیر بودن فضاهای باز بر میزان اجتماع پذیری برای تقویت نقش این فضاها در تعاملات اجتماعی	طراحی انعطاف پذیر باعث افزایش سرزندگی در دانش آموزان و ایجاد رغبت دران ها برای آموزش می شود	(عظمتی، مظفر، حسینی، ۱۳۹۳)
سرزندگی شهری مفهومی میان رشته ای (واکوی اصول، ابعاد و شاخص ها)	عوامل موثر بر سرزندگی شهری در چارچوب سیستمهای ارزیابی رویکردها (روانشناسی، محیطی، اجتماعی، کارکردی و پایداری) کدامند؟ و نیز اینکه چه ارتباطی بین ابعاد و عناصر اصلی سرزندگی شهری وجود دارد؟	سرزندگی شهری کیفیتی ویژگی ذاتی و مبتنی بر محیط نبوده و به عنوان رخدادی اجتماعی-فضایی، نتیجه یک روند دراز مدت از رضایت کاربران در فضاهای شهری است، که در تعامل شهر و شهروند در میان چندین لایه عملکردی در گستره های زمانی شکلمیگیرد. از اینرو سرزندگی شهری علی رغم رویکردی چندگانه با تفسیرهای متفاوت، نشان	(هدایت نژاد کاشی، دکتر هادیانی، دکتر حاجی نژاد، دکتر عسگری، ۱۳۹۸)

	دهنده سکانهایی فضایی متنوع با یک تفکر جامع از زیست پذیری شهری و تعبیر لازم از ویژگی های فضایی است که مجموعه های از شاخصهای موجود با یک رویکرد شفاف مکانی را میطلبد.		
بررسی عوامل موثر بر پایداری اجتماعی و نقش آن در طراحی توسعه پایدار	بررسی رویکرد پایداری اجتماعی و طراحی فضاهای معماری در جهت توسعه پایدار	نتایج این پژوهش بیانگر آن است که شاخص های اجتماعی چگونه منجر به طراحی پایدار و در نتیجه توسعه پایدار می شود.	(یوسف زاده، صباغ پور، ۱۳۹۶)
مروری بر شاخص های پایداری اجتماعی در معماری و شهرسازی	بررسی نیازهای انسان، تاثیر فرهنگ و شرایط محیطی و معرفی برخی از شاخص های پایداری اجتماعی	عدم توجه به اصول پایدار اجتماعی؛ از جمله زیبایی شناختی، راحتی و آسایش، امنیت، هویت اجتماعی و... باعث از بین رفتن پویایی و روح زندگی در فضای شهری می شود	(حسن زاده، فرخ زاد، ۱۳۹۷)

منبع: نگارنده ۱۴۰۰

۳- مبانی نظری**۳-۱- مفهوم پایداری**

مفهوم پایداری در دهه ۱۹۷۰ نتیجه رشد منطقی و آگاهی تازه ای نسبت به مسائل جهانی محیط زیست و توسعه بوده که به نوبه خود تحت تاثیر عواملی چون نهضت های زیست محیطی دهه ۶۰، انتشار کتاب هایی نظیر محدودیت های رشد و اولین کنفرانس سازمان ملل در مورد محیط زیست و توسعه که در سال ۱۹۷۲ در استکهلم برگزار شده بود، شکل گرفته است. معنای کنونی واژه پایداری در این تحقیق عبارت است از: آن چه می تواند در آینده تداوم یابد. پایداری به معنای بادوام و ماندنی است. واژه پایداری دارای معانی مختلفی است اما در معماری این واژه کاملاً مشخص نبوده و تعریف روشنی ندارد و بیشتر مسئله حفظ طبیعت و زمین را مورد پوشش می دهد، در واقع مسائل محیطی را می توان حوزه های دانست که توسعه پایدار بر روی آن تأکید دارد. معماران را می توان از عوامل تأثیرگذار در این حوزه دانست زیرا آن ها به صورت های مختلف مسئول ۷۵٪ تغییرات آب و هوایی هستند. با این تفاسیر معمار می تواند با نگاهی تازه نسبت به طبیعت، تغییرات مهمی را در این حوزه ایجاد کند. البته در طول دهه های گذشته راهکارهای مفیدی توسط معماران برای حل بحران ها ارائه شده است، اما همچنان مشکلاتی بر سر راه معماری پایدار وجود دارد.

۳-۲- توسعه پایدار

امروزه موضوع توسعه پایدار به طور فزاینده ای در میان نگرانی های جامعه دانشگاهی بین المللی مشهود است. توسعه پایدار عبارت است از الگوی رشد اقتصادی و اجتماعی به طوریکه ضمن برآوردن نیازهای نسل فعلی، با ترمیم آسیب های وارده به نظام زیستی (اکوسیستم) و ایجاد راهکارهای پیشگیرانه برای جلوگیری از آسیب رساندن نسلهای بعدی به محیط زیست و بهبود کیفیت زندگی نسلهای بعدی کمک میکند. پایداری، هدف نهایی باقی ماندن در زیست کره را دنبال میکند و با انعطاف و سازگاری نظام های اجتماعی و زیستی مرتبط است. توسعه پایدار با این موضوع ارتباط دارد که چگونه میتوانیم این هدف بزرگ و نهایی یعنی پایداری را محقق سازیم (راشن و همکاران، ۲۰۱۴). توسعه پایدار، به دلیل چندوجهی بودن آن، دارای پیچیدگی زیادی است، که سبب ارائه تعاریف گوناگون و دغدغه متعدد آن شده است (Vaezzadeh et al, ۲۰۱۵). از آنجا که تمام این ابعاد به یکدیگر وابسته می باشند و بر یکدیگر تاثیر می گذارند، توسعه پایدار را با پیچیدگی هایی همراه کرده اند. این پیچیدگی ناشی از تعامل این عناصر با یکدیگر و نیز با محیط است (هدایتن و همکاران، ۲۰۱۸). مباحث اصلی مطرح در توسعه پایدار، بوم و محیط بوده است؛ ولی در سالهای انتهایی دهه ۹۰ موضوعات اقتصادی در این مباحث وارد شد، به طوریکه در الگوی سند پایداری کمیسیون برونلند، از

سلامت اکولوژیکی، حیات اقتصادی و سلامت و کیفیت زندگی، به عنوان رویکردهای اصلی توسعه پایدار یاد شده است در دستور کار 21 نیز هدف آرمانی پایداری، برقراری تعادل پویا میان نظام های مختلف اجتماعی، بوم شناختی و اقتصادی عنوان شده است و مباحث اجتماعی پایداری در سالهای اخیر و در ابتدای قرن 21 به دغدغه های توسعه پایدار تبدیل شد. توسعه پایدار فرآیندی است که آینده ای مطلوب را برای جوامع بشری متصور می شود که در آن شرایط زندگی و استفاده از منابع، بدون آسیب رساندن به یکپارچگی، زیبایی و ثبات نظام های حیاتی، نیازهای انسان را برطرف می سازد. (مرادی افشار، ۱۳۹۷) توسعه پایدار راه حل هایی را برای الگوهای فانی ساختاری، اجتماعی و اقتصادی توسعه ارائه می دهد تا بتواند از بروز مسائلی همچون نابودی منابع طبیعی، تخریب سامانه های زیستی، آلودگی، تغییرات آب و هوایی، افزایش بی رویه جمعیت، بی عدالتی و پایین آمدن کیفیت زندگی انسان های حال و آینده جلوگیری کند. توسعه پایدار فرآیندی است در استفاده از منابع، هدایت سرمایه گذاری ها، جهت گیری توسعه فناوری و تغییرات نهادی، با نیازهای حال و آینده سازگار باشد. توسعه پایدار که از دهه ۱۹۹۰ بر آن تأکید شد جنبه ای از توسعه انسانی و در ارتباط با محیط زیست و نسل های آینده است. توسعه پایدار فرآیندی است برای بدست آوردن پایداری در هر فعالیتی که نیاز به منابع و جایگزینی سریع و یکپارچه آن وجود دارد. (رضایی ونجفی، ۱۳۹۷)

چهار معیار اصلی برای توسعه پایدار عدالت اجتماعی، همبستگی اجتماعی، مشارکت و امنیت است (فرهادیخواه و زیاری، ۲۰۲۰).

۳-۳- معماری پایدار

توسعه پایدار در رابطه با فعالیت های ساختمانی و محیط ساخته شده، اغلب ساختمان پایدار یا ساختار پایدار نامیده می شود. پایداری در معماری را نمی توان یک سبک یا گرایش خاص، متعلق به زمان فعلی دانست چرا که نگرش و رویکردی اخلاقی مطرح می شود که در هر زمان و بر حسب هر شرایط حائز اهمیت و اعتبار است (طاهریان و همکاران، 1394). تعریف چارلز کی برت از معماری پایدار که در نخستین "کنفرانس بین المللی ساخت و ساز پایدار" ارائه گردید: "خلق محیط انسان ساخت و مدیریت متعهدانه آن بر مبنای اصول بوم سازگاری و بازدهی منابع. این اصول عبارتند از: کمینه کردن مصرف منابع تجدید ناپذیر، ارتقاء و بهبود شرایط محیط طبیعی و کم کردن آسیبهای بوم شناختی بر محیط". (نیاسر، ۱۳۹۵) نورمن فاستر نیز در مورد معماری پایدار می گوید: "پایداری در معماری یعنی خوب معماری کردن. هرچه کیفیت معماری یعنی کیفیت فکر و ایده های آن در ارتباط با محیط بالاتر باشد، فضای معماری برای مدت طولانی تر میتواند نقش خود را ایفا کند"

۳-۳-۱- روش های رسیدن به معماری پایدار

برای رسیدن به یک معماری پایدار عواملی باید در نظر گرفته شوند که ارتباط زیادی با طرح و طبیعت دارند. رعایت و بکارگیری این عوامل باعث بهبود کیفیت معماری و بازدهی بیشتر آن می گردد. این عوامل را می توان به شرح زیر نام برد:

تأمین آسایش گرمایی، بصری و صوتی	پرهیز از آلودگی	درک تأثیر طرح بر طبیعت
استفاده از منحنی های تراز توپوگرافی	تأمین ارتباط بصری با محیط پیرامون	حمایت از توسعه چند منظوره

منبع: مسگر مقدم و کبوتر صحرا، ۱۳۹۴

۳-۴- پایداری اجتماعی

یکی از مهم ترین اصول مدیریت در سال های گذشته موضوع پایداری بوده است. این امر تا حد زیادی بر حفظ بوم شناسی و منابع اقتصادی و اقتصادی اساسی زندگی به عنوان پیش شرط مهمی برای تأمین نیازهای آینده بشر تأکید دارد. این اجماع وجود دارد که توجه به ابعاد مختلف توسعه پایدار (به عنوان مثال، اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی و نهادی) در سیاست گذاران در گفتمان پایداری یکسان نبوده است. اول پایداری تأکید بر بعد محیطی است. به عبارت دیگر، تحقیقات قبلی در مورد پایداری محدود به نگرانی های زیست محیطی و اقتصادی بوده است. در سال های اخیر، پایداری اجتماعی به عنوان عنصر مهمی در برنامه ریزی شهری و توسعه پایدار شناخته شده است (فرهادیخواه و زیاری، ۲۰۲۰). این بعد بیشتر بر روی نیازهای انسان و عکس العمل های کیفی افراد به مکان ها توجه دارد و با توجه به اینکه نیازهای انسان تابع عوامل فرهنگی بوده است، پس یادآور رابطه دو طرفه انسان و فرهنگ می باشد (چاهوشی ساوی و جلالی مطهری، ۱۳۹۵) (جان لنگ ۳ در تعریف پایداری اجتماعی بر خواست مردم برای زندگی در یک مکان معین اشاره داشته و بر توانایی در جهت استمرار چنین روندی هم در حال و هم در آینده، تأکید می کند. پایداری اجتماعی از ابعاد سه گانه پایداری، در واقع بخش غیر کالبدی معماری پایدار است که اهداف اجتماعی آن را دنبال می کند. فضا را مورد بحث قرار میدهد و با بررسی نیازها و رفتارهای انسان بگونه ای طراحی را جهت می دهد تا ارتباط انسان و محیط مصنوع (فضا) برای مدت طولانی برقرار باشد. پایداری اجتماعی در ارتباط مستقیم با انسانها و آداب اجتماعی آنهاست. فضاهای فرهنگی محلی برای روابط اجتماعی جامعه میباشد مراکز فرهنگی به عنوان ضرورت و سرمایه اجتماعی برای تقویت یکپارچگی و ایجاد بستری برای کارکردهای اجتماعی می باشد. به دلیل ارتباط تنگاتنگ با اقشار مختلف مردم ظرفیتی عظیم برای پاسخگویی به نیازهای اجتماعی انسان و تأمین حیات اجتماعی او را داراست. این فضاها به دلیل جامعیت و قابلیت دسترسی می توانند برقرارکننده عدالت اجتماعی باشند. لذا برخورداری از پایداری اجتماعی منجر به تداوم حضور در این نوع بناها برای نسل های فعلی و آینده می گردد. (مهرگان و زاهدیان، ۱۳۹۴) درمقام تعریف می توان پایداری اجتماعی را به این صورت تعریف کرد: پایداری اجتماعی با عنوان زندگی سالم، بارور و هماهنگ با طبیعت تعریف شده است. در این تعریف به بقا و حیات انسان توأم با تأمین نیازهای انسانی و همگام با حفظ کیفیت محیطی و مرتبط با نظام های اقتصادی در جهت حصول بالاترین سطح رضایت از زندگی اشاره شده است (زارع شاه ابادی و حاجی زاده میمنندی و زارع بیدکی، ۱۳۹۲) وجود و تحقق معیارها نظیر هویت، سرزندگی، پویایی، تأمین تجهیزات و خدمات، تنوع و دسترسی مناسب می تواند از ضرورت های یک شهر پایدار باشد (نوابخش و ارجمند سیاه پوش، ۱۳۸۸ به نقل از زارع شاه ابادی و حاجی زاده میمنندی و زارع بیدکی، ۱۳۹۲) پایداری اجتماعی بدین معنی است که مردم نیاز دارند که با یکدیگر کار کنند و تعامل داشته باشند تا جامعه از نظر اجتماعی پایدار باشد. تعاملات اجتماعی به عنوان رشته ای مشترک میان این مفاهیم مشخص شده است. به علاوه تعاملات اجتماعی، احساس ارتباط را خلق میکند و حس مشترکی از هدف و سایر منافع اجتماعی میسازد (کاروپانان و سیام، ۲۰۱۱).

تعاریف مختلفی از پایداری اجتماعی توسط پژوهشگران مختلف بیان شده است:

- کاتھیل پایداری اجتماعی را دارای چهار جزء می داند.
- سرمایه اجتماعی که یک نقطه شروع نظری برای پایداری اجتماعی است.
- عدالت اجتماعی و تساوی حقوق که یک امر اخلاقی است.
- سازماندهی اجتماعی که اهداف عملیاتی را فراهم می کند.

-حکومت فعال که روش باهم کارکردن را فراهم می کند.

جدول ۲: جدول تعاریف توسعه پایدار اجتماعی

Griessler	به حالتی اطلاق می شود که کار جامعه و ترتیبات نهادی نیازهای انسانی را برآورده و به نحوی شکل یافته است که به صورت طبیعی قابلیت بار تولید دارد.
Biart	پایداری اجتماعی، باهدف تعیین حداقل الزامات اجتماعی برای توسعه بلندمدت و شناسایی چالش های عملکردی در طولانی مدت است.
Poles	توسعه ای هماهنگ که گروه های مختلف اجتماعی و فرهنگی به طور همزمان و هماهنگ به مشارکت تشویق شوند تا بهبود کیفیت زندگی را به همراه داشته باشد.
سالمی و همکاران	پایداری اجتماعی یک کیفیت اجتماعی است و بر ارتباطات طبیعت و اجتماع دلالت دارد و با فعالیت تلفیق شده است.

منبع: نگارنده ۱۴۰۰

جدول ۳: جدول اندیشه های صاحب نظران درباره پایداری اجتماعی

منبع	اصول مرتبط با توسعه پایدار از لحاظ اجتماعی	محقق
لوستروفسکی ۱۳۸۷	نظریه واحدهمسایگی: رشد و پویایی جمعی - احساس همبستگی اجتماعی	پری
مازلو ۱۹۹۷	نظریه هرم سلسله مراتب نیازهای انسانی	مازلو
2013, جیکوبز	امنیت - سرزندگی - عدالت	جیکوبز
۲۰۰۸, گل	تاکید بر تعاملات اجتماعی - هویت - دسترسی	گل
۲۰۰۲, شولتز	تأکید بر تعاملات اجتماعی - هویت - مقیاس انسانی - دسترسی - پویایی - عدالت اجتماعی	الکساندر و شولتز
۲۰۰۸	تاکید بر اصل برابری - شمول - انعطاف پذیری - امنیت	موسسه توسعه پایدار آکسفورد

منبع: نگارنده ۱۴۰۰

۳-۴-۱- پایداری اجتماعی مکان در معماری

هدف اصلی پایداری اجتماعی، تامین نیازهای انسان، ارتقای سطح کیفیت زندگی نسل حاضر با لحاظ کردن فرهنگ و عادات همه اقشار جامعه می باشد. به نظر می رسد که دستیابی به پایداری اجتماعی مکان تنها با شناخت انسان و پاسخگویی به نیازهای او همچنین شناخت فرهنگ هر منطقه امکان پذیر می باشد. (چاهوشی ساوی و جلالی مطهری، ۱۳۹۵).

جدول ۴: شاخص های پایداری اجتماعی براساس نظر محققین

محققین	شاخص های پایداری اجتماعی
محمدی و پاشازاده، ۱۳۹۴	هویت - امنیت و سلامت - سرزندگی - تعلق خاطر مکانی - مشارکت
موحد و همکاران، ۱۳۹۳	هویت - امنیت و ایمنی - سرزندگی - تعلق خاطر مکانی
دمپسی، براون، و برملی، ۲۰۱۲	آموزش و پرورش، عدالت اجتماعی، بهداشت و کیفیت زندگی، ظرفیت اجتماعی، سرمایه اجتماعی، ارتباطات، امنیت، نظم اجتماعی، انتخاب اجتماعی، انتخاب میان، شبکه اجتماعی، تعامل اجتماعی، حس اجتماعی و تعلق
بانیکا، ۲۰۱۰	همگنی اجتماعی - درآمد مساوی - دسترسی به کالا و خدمات و اشتغال
ویلیامس ۲۰۰۰ - جونز ۲۰۱۰	کاهش میزان جرم خیزی
ویلیامس ۲۰۰۰ - مکنون ۲۰۰۱	جدایی گزینی اجتماعی کمتر
برک ۲۰۰۰	آموزش و آگاهی عمومی
محمدزاده ۱۳۹۹	کاهش فقر و فاصله طبقاتی
جونز ۲۰۱۰	مشارکت مردمی

منبع: نگارنده ۱۴۰۰

۳-۵- سرزندگی

اصطلاح سرزندگی در فرهنگ دهخدا حالت و چگونگی سرزنده و با نشاط بودن معنی شده است. سرزندگی، حالتی از نشاط و پویایی و برقراری ارتباط با محیط اطراف است که در این ارتباط تأثیرگذار و تأثیرپذیر است. در دو دهه اخیر مفهوم سرزندگی از اهمیت روزافزونی در، روانشناسی برخوردار شده است (صالحی، ۱۳۹۳). سرزندگی به معنای قابلیت تامین فعالیت های متنوع برای استفاده کنندگانی با پیش زمینه های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی که با هدف تجربه تجربیات و تعاملات اجتماعی متنوع گردهم آمده، به گونه ای که امنیت، برابری و راحتی را برای همه استفاده کنندگان در آن مکان فراهم شده باشد (اصلانی فرد و همکاران، ۱۳۹۶) سرزندگی به زبان ساده عبارت است از سازش موفقیت آمیز فرد به رغم وجود تهدید و شرایط نامطلوب محیطی (هدایت کاشی نژاد و همکاران، ۱۳۹۸). جامعه سرزنده محیطی است که بتواند نیازها را از طریق ایجاد احساس رضایت در آن ها برطرف سازد (رعیتی، ۱۳۹۵). سرزندگی یکی از مولفه های سازنده کیفیت کلی طراحی شهری یک محیط است. چارلز لاندردی مفهوم سرزندگی را به گونه ای متفاوت بررسی نموده است. او سرزندگی وزیست پذیری را مزجانه تعریف کرده و با چهار رویکرد عمده و به شکل موضوعی به مسأله پرداخته است. او ۹ معیار مؤثر را برای شناسایی شهرزنده وزیست پذیر برمی شمارد: تراکم مفید افراد، تنوع، دسترسی، ایمنی و امنیت، هویت و تمایز، خلاقیت، ارتباط و تشریک مساعی، ظرفیت سازمانی و رقابت (Landry ۲۰۰۰ به نقل از حبیبی، ۱۳۹۲)

سرزندگی را می توان در دوبخش خرد وکلان دسته بندی کرد. در سطح خرد به معنای تنوع فعالیتهای در عرصه همگانی و سازگاری آن با فضا در چهارچوب نظامی از قرارگاه های رفتاری است. اگر از طبقه بندی فعالیتی استفاده شود میتوان محیط هایی را سرزنده نامید که در آن فعالیتهای اختیاری و اجتماعی در دامنه گستردهای از زمان جریان دارد که در این حالت برخی از شاخص های شناسایی سرزندگی میزان تراکم افراد پیاده در محل، تعداد، تنوع و ماهیت قرارگاه های رفتاری موجود، وجود فعالیت های موسمی، تنوع استفاده کنندگان، تنوع فرم و رنگ و غیره است. در سطح کلان میتوان سرزندگی را مشخصه ای از محیط دانست که با مجموعه ای از کیفیت های کالبدی و غیر کالبدی امکان زندگی سعادت‌مندانانه شهروندان را فراهم میکند. به بیان دیگر میتوان سرزندگی را معادل تعریف (کیفیت طراحی محیطی) دانست. (نوروزیان، ۱۳۹۲).

۳-۵-۱- عوامل موثر بر سرزندگی

به طور کلی سرزندگی محیطی دو جنبه پایداری اکولوژیکی و طراحی را در بر می‌گیرد که هر یک مشتمل بر مولفه هایی می باشد. از جنبه پایداری اکولوژیکی مهم ترین مولفه ها عبارتند از: توجه به آلودگی هوا- دفع مواد زاید-توجه به انبوهی ترافیک- توجه به فضای سبز از نظر طراحی مهم ترین مولفه ها عبارتند از: رضایتمندی- خوانایی- حس تعلق به مکان- اجتماع پذیری- تامین نیازها و انتظارات ساکنین- تنوع قرارگاه های رفتاری- ایمنی و امنیت (پورمحمدی وهمکاران، ۱۳۹۸).

جدول ۵: انواع سرزندگی

سرزندگی اقتصادی	توسط سطوح اشتغال، درآمد خالص و استانداردهای زندگی مردم در یک منطقه تحت بررسی، شمار سالیانه گردشگران، عملکرد خردهفروشیها، ارزش زمین و دارائی مورد ارزیابی قرار میگیرد.
سرزندگی اجتماعی	به وسیله سطوح فعالیتها و تعاملات اجتماعی به علاوه ماهیت ارتباطات اجتماعی سنجیده میشود. یک شهر سرزنده و زیستپذیر به لحاظ اجتماعی میتواند به واسطه سطوح پایین محرومیت، پیوستگی اجتماعی قوی، ارتباطات خوب و پویایی میان لایه های اجتماعی، روحیه جمعی و غرور مدنی، دامنه وسیعی از شیوه های زندگی، روابط موزون و یک جامعه شهری باطراوات توصیف گردد.

منبع: یافته های نگارنده ۱۴۰۰

۳-۵-۲- سرزندگی از دیدگاه معماری و شهرسازی

جین جکوبز سرزندگی خیابان را امکان برقراری برخوردها و تعاملات مفید بین افراد و تماشا کردن دیگران میداند. پویایی و احساس زنده بودن شهر را در گرو مراکز شهری پیچیده، متراکم و پرازدحام می داند. از نظر کریر سرزندگی فضای شهری در ورودی های ساختمانهای مجاور اینگونه فضاهاست که بهتر است به داخل خیابان یا میدان باز شود تا فضای شهری از فعالیت حیاتی خود محروم نشود. او سرزندگی را در اختلاط کاربری اراضی، فعالیتهای شبانه روزی، سلسله مراتب توزیع کاربریها و جز آن میداننده عقیده لاندردی عامل اصلی ایجادکننده سرزندگی نوآوری و خلاقیت است که یک فضای شهری را پایدار، خودکفا، کارا و در نتیجه سرزنده میسازد. او معیار مؤثر را برای شناسایی یک شهر سرزنده و زیست-پذیر برمیشمارد: تراکم مفید افراد، تنوع، دسترسی، ایمنی و امنیت، هویت و تمایز، خلاقیت، ارتباط ظرفیت(هشجین وهمکاران، ۱۳۹۹).

عوامل موثر بر سرزندگی

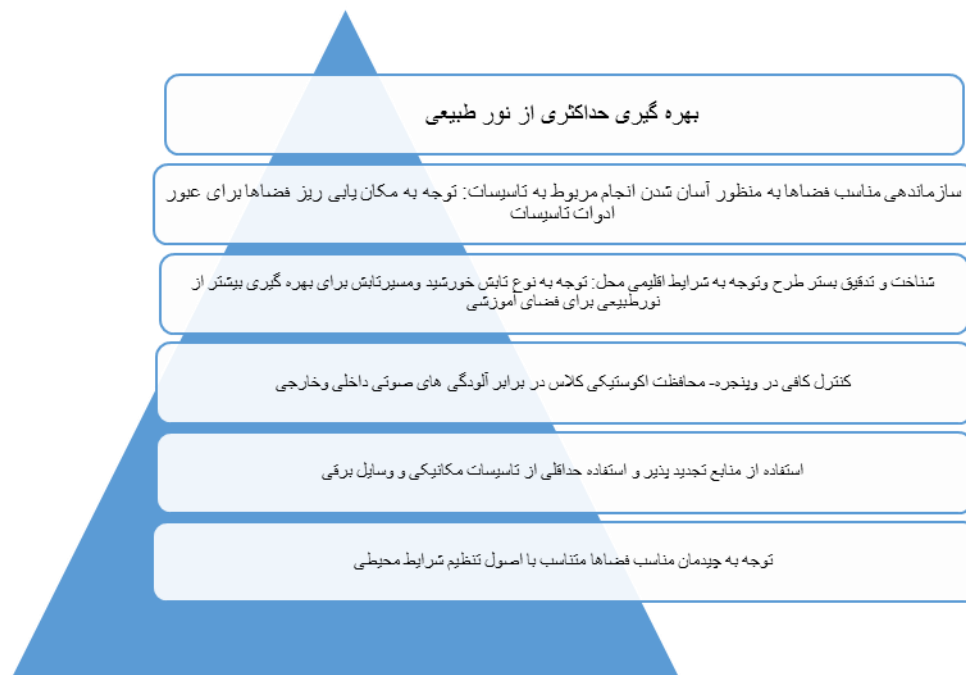
تنوع وجاذبه	دسترسی و پیاده روی	هویت و سازگاری
<ul style="list-style-type: none"> • تنوع فعالیت ها • امنیت در فضا • حضور افراد بصورت شبانه روزی 	<ul style="list-style-type: none"> • ایجاد زیرساخت برای پیاده روی • دسترسی فیزیکی و نمادین 	<ul style="list-style-type: none"> • خاطره انگیزی فضا • رعایت مقیاس انسانی

منبع: یافته های نگارنده ۱۴۰۰

۴- دانشکده پایدار

دانشگاه مکان تاریخ است، دنیای کوچکی از ساختمان ها و فضاهای شهری که انعکاس دهنده آرمان های متغیر جهان است. در حالی که به کرات این مسأله در مورد شهر پذیرفته شده است (عظمتی ، مظفر ، حسینی ، ۱۳۹۶). علاوه بر آموزش رسمی، یکی از قابلیت های دانشگاه ها ایجاد تعاملات اجتماعی در این فضاها است. ساختمان دانشکده پایدار نه تنها بر پایه اصول صرفه جویی در مصرف انرژی و حفاظت محیط زیست طراحی می شود بلکه توجه ویژه ای بر دیگر ابعاد معماری پایدار بخصوص بعد اجتماعی آن دارد. در این نوع فضاهای آموزشی تنها هدف اصول زیست محیطی و مصرف کمتر از منابع انرژی نیست بلکه اهمیت آن در تأثیری است که در روحیه دانشجویان دارد. یکی از موارد مهم در رسیدن به این هدف توجه ویژه به فضای باز دانشگاه ها می باشد. ورود نور طبیعی در کلاس ها، بالا رفتن کیفیت هوای داخل ساختمان نیز دو عامل اصلی از طراحی ساختمان پایدار هستند که تأثیر بسزایی بر عملکرد دانشجو دارند.

اصول طراحی دانشکده پایدار

منبع: (امیری وهمکاران، ۱۳۹۴)

۵- روش تحقیق

در این پژوهش بنابر اهداف پیش رو روش کار کاربردی است و با توجه به چارچوب و فرایند انجام پژوهش بصورت تلفیقی از روش توصیفی- تحلیلی و اسنادی جهت حصول به نتایج استفاده شده است. در این تحقیق تلاش گردید که با استفاده از منابع کتابخانه ای مولفه های مورد نظر در مورد معماری پایدار و پایداری اجتماعی و سرزندگی استخراج شود.

۶- نتیجه گیری

به طور خلاصه میتوان گفت برنامه های مرتبط با سرزندگی شامل ویژگی هایی است که بر استفاده کنندگان در انتخاب حضور پذیری در محیط خاص تأثیر میگذارد. این ویژگی ها شامل مشارکت، درگیری اجتماعی، کیفیت خدمات و زیرساخت ها و کیفیت محیط طبیعی و ساخته شده است. مفاهیم سرزندگی و پایداری اغلب دارای همپوشانی هستند و هر دو مفهوم به کیفیت زندگی، سلامت و رضایت از زندگی اشاره میکنند و هر دو درباره رابطه انسان - محیط هستند.

نمودار رابطه بین پایداری اجتماعی و سرزندگی

نگارنده ۱۴۰۰

جدول ۶: عوامل پایداری اجتماعی مکان در دانشکده هنر در جهت ارتقا سرزندگی

عامل اول	عامل دوم	عامل سوم	عامل چهارم	عامل پنجم	عامل ششم
تناسبات عملکردی فضا	هویت مندی مکان وتعاملات اجتماعی	سرزندگی	خوانایی وزیبایی بصری	آسایش محیطی	رفاه عمومی
چیدمان کارآمد	هماهنگی فضا وتصرف	انرژی	دسترسی پذیری	آسایش محیط- صوت	تسهیلات وزیرساخت ها
تامین ایمنی	حریم شخصی	جهت گیری فضا	انگیزش حسی	آسایش محیطی- نور	-
تامین شرایط فیزیکی مطلوب	روابط اجتماعی	آسایش حرارتی	فضای سبز	-	-
مطلوبیت مسیرها	تامین انعطاف پذیری برای فضا	-	-	-	-
تهویه مناسب	-	-	-	-	-
تامین امنیت	-	-	-	-	-

منبع: نگارنده ۱۴۰۰

پیشنهادات کلی در طراحی دانشکده معماری در جهت سرزندگی دانشجویان

- توجه به متریکال و مصالح بوم آور در طراحی و ساخت بنا
- توجه به اقلیم و میزان تابش نور در آن اقلیم و بهره گیری از نور متناسب با کاربری های مورد نیاز
- استفاده از منابع تجدید پذیر در طراحی و ساخت طراحی دانشکده
- توجه به تامین مناسب نور و گرما برای استفاده کاربران
- توجه به ظرفیت ها و پتانسیل های سایت برای طراحی دانشکده
- توجه به مبلمان و زمینه ها
- تنوع فعالیت ها در محیط
- توجه به نیازهای مخاطبین در طراحی

مراجع

- امیری آیدا، محبوبی، قربان، ۱۳۹۴، تدوین اصول طراحی دانشکده معماری با رویکرد معماری پایدار، همایش استفاده از فن آوری و تکنولوژی نوین
- مسگر مقدم، امین، کبوتر صحرا، نوشتین ۱۳۹۴ بررسی شاخص های رویکرد معماری بیونیک به منظور استفاده مطلوب در چارچوب توسعه پایدار، اولین همایش بین المللی سومین همایش ملی معماری، مرمت شهرسازی و محیط زیست پایدار.
- پورمحمدی، محمدرضا، آذر علی، صدرموسوی، میرستار، ۱۳۹۸، مطالعات جامعه شناسی، دوره دوم شماره ششم
- زهرا حسن زاده-محمد فرخ زاد، ۱۳۹۷، مروری بر شاخص های پایداری اجتماعی در معماری و شهرسازی، سومین کنفرانس پژوهش های معماری شهرسازی و مدیریت شهری
- عظمتی، سعید، حسینی، باقر، فرهنگ، مظفر، ۱۳۹۳ تاثیر فضاهای توسعه پذیر محیط های دانشگاهی بر پایداری اجتماعی و خلق سرزندگی، تأثیر فضاهای توسعه پذیر محیط های دانشگاهی بر پایداری اجتماعی و خلق سرزندگی، دوفصلنامه معماری و شهرسازی پایدار، دوره: ۲، شماره: ۱.
- عظمتی، سعید، فرهنگ، مظفر، حسینی، باقر، صالح صدق پور، بهرام، ۱۳۹۶. اصول طراحی فضاهای باز دانشگاهی مبتنی بر سرزندگی خلاق و تعامل اجتماعی از نگاه متخصصان. پژوهش در نظام های آموزشی / شماره ۳۷
- مرادی افشار، پروین، ۱۳۹۷، بررسی رابطه توسعه پایدار و بهروری در بخش صنعت، چهارمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار
- موسوی، میرسعید، اکبری نامدار، شبنم، ایران زاده، سلیمان، ۱۳۹۸، تبیین الگوی پایداری اجتماعی مکان، باهدف ارتقا کیفیت مکان در فضاهای آموزشی (*مطالعه موردی: دانشکده معماری دانشگاه هنر اسلامی تبریز)
- اصلانی فرد فردین، شکور علی، عبدالله زاده فرد علیرضا، (۱۳۹۶) ، راهکارهای تبدیل گذرهای شهری به پیاده راه در ، راستای ارتقاء سرزندگی شهری (مطالعه موردی :محور روگذر زندیه شیراز)، مطالعات محیطی هفت حصار، سال 14-4.63 ، شماره ۳
- نیاسر، مرضیه، ۱۳۹۵، معماری و توسعه پایدار و ارتباط آن با انسان، مطالعات هنر و معماری سال دوم شماره ۵ و ۴
- هاشجین، مهسا، کریمی، باقر، کریمی، امیررضا، مهدی نژاد، جمال الدین، ۱۳۹۹، تحلیل سرزندگی در فضاهای مجموعه های مسکونی، دانش شهرسازی، دوره ۵ شماره ۱

- کشاورز، سمیرا و سهیلی، جمال الدین، ۱۳۹۶، رتبه بندی عناصر معماری زمینه گرای کالبدی در ایجاد حس تعلق (مطالعه موردی: موزه ی هنرهای معاصر تهران)، دومین همایش بین المللی افق های نوین در مهندسی عمران، معماری و شهرسازی و مدیریت فرهنگی شهرها، تهران
- نوروزیان ملکی، سعید . 1392 . معیارهای طراحانه ارتقای سرزندگی محلات مسکونی (واحد همسایگی بانشاط و سرزنده). (رساله ی دکتری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت، تهران.
- هدایت نژادکاشی، سیدمصطفی؛ هادیانی، زهره؛ حاجی نژاد، علی؛ عسگری، علی . 1398 . سرزندگی شهری مفهومی میان رشته ای؛ (واکاوی اصول، ابعاد و شاخصها). (مجله مطالعات ساختار و کارکرد شهری) شماره -107
- رعیتی، مهرانه . 1395 . تبیین معیارهای طراحانه زمین بازی پارک های شهری از منظر سرزندگی کودک، رساله دکتری دانشگاه علم و صنعت، تهران.
- چاهوشی ساروی، سیده فاطمه و جلالی مطهری، ستاره السادات، ۱۳۹۵، بررسی جایگاه فرهنگ و نیازهای انسان در معماری بومی تبرستان با رویکرد پایداری اجتماعی، کنفرانس بین المللی مهندسی معماری و شهرسازی، تهران.
- زارع شاه آبادی، اکبر؛ حاجی زاده میمندی، مسعود؛ زارع بیدکی، خدیجه؛ ۱۳۹۲، سنجش پایداری اجتماعی در بنی محله های قدیم و جدید یزد، مطالعات جامعه شناختی شهری - شماره ۷ علمی-پژوهشی
- صالحی، رضوان . 1393 . تدوین مدل نظری مشاوره تحصیلی بر اساس عوامل مؤثر بر موفقیت تحصیلی. رساله دکتری مشاوره تحصیلی شغلی . دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه اصفهان.
- رضایی، آرش و نجفی، علی، ۱۳۹۷، مطالعه توسعه پایدار در صنعت ساخت و ساز: با رویکرد نظریه ها، اهداف و ابعاد، کنفرانس بین المللی عمران، معماری و مدیریت شهری نوین، تهران.
- Williams, k. (2000). *Achieving Sustainable Urban Form: An Introduction*. Landon: E& FN Spon
- Components of Social Sustainability in Iranian "Vaezzadeh, S., Naghdi, A. and Ayaseh, A, (2015).
- Iranian Social Development Studies, 7th Year, Issue 2, (45-59). "Development Programs
- Roshan, A. R., ZAmami, A.& Ebrahimi,S.(2014).Sustainable development, ben-efit the triad and Higher Education. In. Proceedings of the Second Conference on Higher Education and Sustainable Devel-opment,681- 702. Tehran: Institute for Re-search and Planning in Higher Education. [In Persian]
- Farhadikhah Hossein . Ziari Keramatollah (2020). Social sustainability between old and new neighborhoods . case study (Tehran neighborhoods).
- Banica,A.(2010), sustainable urban development indicator. Case study, Targu ocna town. Present ronment and sustainable development.
- Bramely, Glen. Dempsey, Nicola. Power, Sinead. Brown, Caroline. Watkins, David.(2012) (Social Sustainability and Urban Form: evidence From Five British Cities)
- Hidayatn et.al (2018). Designing a Serious Simulation Game as a Learning Media of Sustainable Supply Chain Management for Biofuel Production, Journal of Energy Procedia, Vol 156, PP 43-47,
- Karuppanan, S.and Sivam , A.,2011. Sustainable development and housing affordability, Paperpresented at the European network for housing research 2011 , 28 June